

י"א אייר תשע"ו, 19.5.2016

גיליון מס' 509

פרשת בהר

"לֹאֲכַלְוּ!"

מאת הרב אורי סמט, מגדל עוז

האם נתינת צדקה מסייעת לעוני או מנציחה אותו?

שאלה נושנה זו מעסיקה את העולם כבר דורי דורות. מצוות שמיטה שבפרשתנו, פרשת בהר – שהיא ללא ספק מצווה בעלת משמעות סוציאלית – תורמת לדיון הזה.

בפעם הראשונה שהמצווה הופיעה בתורה הודגש עניינו של האביון: "וְאָכְלוּ אֲבִינֵי עַמְּךָ... (שמות כג, יא), אולם בפרשתנו אין שום רמז לעניים ולאביונים: "וְהִיְתָה שִׁבַּת הָאָרֶץ לָכֶם לְאֹכְלָהּ לֶךָ וּלְעַבְדְּךָ וּלְאִמְתְּךָ וּלְתוֹשֵׁבְךָ הַגֵּרִים עִמָּךְ. וְלִבְהִמְתָּךְ וּלְחֵיחַ אֲשֶׁר בְּאֶרְצְךָ תִּהְיֶה כָּל תְּבוּאֹתֶיהָ לְאֹכְלֵי" (ויקרא כה, ו-ז). כולם שווים בפני פירותיה של השמיטה, ולא ניכר שוע לפני דל.

מדוע באמת לא אסרה התורה על העשירים לאכול מפירות השמיטה? מדוע לא חייבה אותם להעביר את כל היבול שצמח במטעיהם לעניים?

נראה שהתורה דווקא אינה מעוניינת באווירה של פילנטרופיות המדגישה את פערי המעמדות, אלא ההפך מכך: באווירת שוויון שתמחק את המעמדות. כולם אוכלים בשווה. החברה מתנהלת כמעין חברה שיתופית, אשר בה כל אחד לוקח "כפי צורכו", מזון של שלוש סעודות, בלי קשר לשאלה אם הוא בעלים או לא.

יפה תיאר את הדברים הרא"ה קוק במבואו לשבת הארץ:

שנת שבתון מוכרחת היא לאומה ולארץ. שנת שקט ושלוחה, באין נוגש ורודה, "לא יגוש את רעהו ואת אחיו כי קרא שמטה לה", שנת שוויון ומרגע, התפשטות הנשמה בהרחבתה אל הישר הא-להי המכלכל חיים בחדס. אין רכוש פרטי מסוים ולא זכות קפדנית, ושלוש א-להי שורר על כל אשר נשמה באפו. "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה, לך ולעבדך ולאמתך ולתושבך ולשכירך ולתושבך הגרים עמך...". אין חלול-קדש של קפדנות רכוש פרטי בכל תוצאות-יבולה של שנה זו, וחמדת-העשר, המתגרה על-ידי המסחר, משתכחת. "לאכלה ולא לסחורה". עין-טובה והוקרה נאמנה באה לכל ברכת ד' אשר בפרי-הארץ "לאכלה ולא להפסד".

החזון הנפלא הזה – שיש שיאמרו שהוא אוטופי למדיי – בוודאי רחוק מאתנו מאוד. ייקח זמן רב עד שהשמיטה האידיאלית תצא אל הפועל במילואה בעולם ובחיים. אך אף שלא עלינו המלאכה לגמור, אין אנו בני חורין להיבטל ממנה. עלינו לשאול את עצמנו איך מתקדמים עוד שלב קטן לקראת האידיאל הזה.

שנת מוצאי שמיטה היא זמן טוב לשאול את עצמנו: האם התקדמנו קמעא בשמיטה שעברה?

כמובן יש היבטים שונים לעניין, ואעמוד רק על פן אחד מהצד הצרכני דווקא: ההתייחסות לאכילת פירות הקדושים בקדושת שביעית. כמדומני שיותר ויותר נרתעים מאכילת פירות אלו, אף שאכילה זו היא מימוש האידיאל המוצג בפרשתנו "וְהִיְתָה שְׁבֵת הָאָרֶץ לָכֶם לְאֶכְלָה".

וכשאינן צרכנים, אין מגדלים, והחקלאים אינם מספקים יבול שביעית.

נדמה לי שכדי להשתפר בעניין צריך לפעול במספר מעגלים:

הרבנים – הדימוי ש"דבק" בפירות השביעית הוא של חששות ומכשולים. נותני כשרות אוסרים על מפעלי מזון לצרוך פירות שביעית. במקום להציג את הערך של אכילת הפירות מוצגים חדשות לבקרים דווקא המגבלות. האמת ההלכתית היא שאכילת פירות שביעית אינה מצריכה לחץ מיותר של הקפדות וחומרות, ואכמ"ל.

הצרכנים – גם הם יכולים להתנתק מדעות קדומות, "להעז" לצרוך את הפירות הקדושים ולהבין שקל לנהל מטבח ביתי ואף ציבורי עם פירות שביעית.

ואחרונים חביבים, החקלאים – הממתינים בצדק לרבנים ולצרכנים שיאפשרו צריכה שוטפת של הפירות הללו. כשיהיה ביקוש גדול לפירות קדושים, יוכלו חקלאי ישראל גיבורי הכוח לאזור עוז ולהקטין למינימום את ההסתמכות על היתר המכירה, שהוא בוודאי תקף הלכתית, אבל עוקף את מצוות השמיטה היקרה.

וכך נזכה לקיים באופן פשוט וטבעי כל כך את הוראת התורה בפרשתנו: "תְּהִיָּה כָּל תְּבוּאָתָהּ לְאָכֹל".

הרב אורי סממ, נשוי לצהלה ואב לשבעה ילדים. גדל בקיבוץ כפר עציון ומכהן כרב קיבוץ מגדל עז. מרצה למקצועות היהדות וללשון העברית.

דף פרשת שבוע של הקיבוץ הדתי באתר הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il/parashat/hashavua.htm
כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il
ולרשום [unsubscribe](mailto:unsubscribe@kdati.org.il) בשורת הנושא.
תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il
אתר האינטרנט של הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il